

Voor u uitgestippeld...

Training op kinderdagverblijf voor pedagogisch gebruik van de buitenruimte vooral positief voor jongens

Gelezen door Liza Toemen & Nathanja Tjeerdema

In de huidige maatschappij, waar jonge kinderen meer voor het scherm zitten dan ooit, is de natuur een belangrijke herstelbron¹². Natuur is goed voor motoriek, concentratie en gezondheid. Ook in het kader van verduurzaming en klimaatadaptatie wordt vaker ingezet op groen(blauwe) speelruimte. Maar blootstelling van kinderen aan natuur alleen is niet genoeg om te kunnen profiteren van de positieve effecten. In dit onderzoek is daarom gekeken naar het effect van het verbeteren van het pedagogisch gebruik van de buitenruimte op stress, welzijn en speelgedrag van kinderen op kinderdagverblijven.

◦ **STIP: wat lezen wij?**

Wij lezen *Strengthening the pedagogical use of the outdoor area at nature-based daycare centers: An intervention study* van Van Den Berg en collega's. De studie onderzoekt de impact van een één jaar durend trainingsprogramma voor het verbeteren van het pedagogisch gebruik van de buitenruimte van kinderdagverblijven. Het programma was gericht op het versterken van de interactievaardigheden van medewerkers in de buitenruimte. Er werd specifiek naar het effect op kwetsbare groepen gekeken: de jongste kinderen, de oudste kinderen en de jongens. De resultaten wijzen op positieve effecten van het programma voor jongens wat betreft hun stressniveaus, welzijn, betrokkenheid, fysieke activiteit en creatief speelgedrag. Jongste en oudste kinderen vertoonden een verbetering van het speelgedrag. Bij meisjes was het effect mogelijk negatief.

Hoe gingen de onderzoekers te werk en wat vonden ze?

Via kwaliteitsmerk '[Groen Cement](#)' zijn kinderdagverblijven uitgenodigd om deel te nemen aan het trainingsprogramma. Daarna zijn kinderdagverblijven benaderd voor de controlegroep. Er werd gematched op grootte van de kinderdagverblijven en de mate van stedelijkheid van het gebied (gebaseerd op de omgevingsadressendichtheid). Vanwege coronamaatregelen werden slechts 13 van de 24 geïncludeerde kinderdagverblijven (6 interventie en 7 controle kinderdagverblijven) bezocht. In totaal zijn 133 kinderen tussen de 0-4 jaar onderzocht. Leeftijd en sekse was gelijk verdeeld tussen de interventie en controlegroep.

¹ Sugiyama M, Tsuchiya KJ, Okubo Y, Rahman MS, Uchiyama S, Harada T, et al. Outdoor Play as a Mitigating Factor in the Association Between Screen Time for Young Children and Neurodevelopmental Outcomes. [JAMA Pediatr 2023 Mar 6;177\(3\):303-10.](#)

² Moll A, Collado S, Staats H, Corraliza JA. Restorative effects of exposure to nature on children and adolescents: A systematic review. *J Environ Psychol.* 2022 Dec 1;84:101884.

Het **interventieprogramma** omvatte een training gericht op pedagogisch medewerkers verspreid over een jaar. In de training werd gestimuleerd om 'sensitief responsief aanwezig' te zijn bij het buitenspelen en was er tijd voor reflectie op pedagogische kwaliteit en uitvoerbaarheid van buitenactiviteiten, inspiratie en het formuleren van nieuwe plannen. Na het doorlopen van het volledige trainingsprogramma werden gegevens verzameld. De onderzoekers observeerden elk kind twee minuten buiten en verzamelden plukjes hoofdhaar om cortisol te meten als maat voor stress in de afgelopen 4 maanden.

- Er waren geen significante verschillen in stressniveaus tussen de interventie- en controlegroep, maar wel een positieve trend voor jongens en een negatieve voor meisjes.
- In de interventiegroep had 50% van de kinderen hoog welzijn (op basis van de [ZiKo-Vo](#)), tegenover 25% in de controlegroep. Jongens waren actiever betrokken, terwijl meisjes minder betrokken waren.
- Bijna alle kinderen waren actief buiten, met meer activiteit naarmate ze ouder werden. Jongens in de interventiegroep waren actiever dan hun tegenhangers, terwijl meisjes een licht negatief effect vertoonden.
- Er waren geen effecten op sociaal gedrag (alleen of samen spelen).
- Jongens in de interventiegroep toonden meer creatief spel, terwijl meisjes meer functioneel spel vertoonden. De jongste kinderen (0-18 maanden) speelden functioneler, en de oudste (3 jaar) creatiever dan hun leeftijdsgenoten in de controlegroep.

Wat is van belang voor de interpretatie van de resultaten?

- De pedagogische kwaliteit van medewerkers in de controle- en interventiegroep is niet gemeten, en er is geen nulmeting van uitkomstmaten gedaan. De interventie heeft mogelijk weinig effect op pedagogische kwaliteit, maar meer op buitenactiviteiten. Verschillen kunnen al voor de interventie aanwezig zijn geweest.
- Er heeft geen randomisatie plaatsgevonden, waardoor natuurgerichte kinderdagverblijven die deelnamen aan het interventieprogramma mogelijk al anders met de buitenruimte omgingen.
- De interventie toont een positief effect voor jongens en een negatief effect voor meisjes: jongens hebben meer welzijn, betrokkenheid, fysieke activiteit en creatief spel, terwijl meisjes minder tonen. Dit roept de vraag op of de uitkomsten maatschappelijke stereotypen blootleggen, of dat het 'sensitief responsief aanwezig-zijn' beter aansluit bij jongens ten opzichte van de standaardzorg.
- Alle kinderdagverblijven waren aangesloten bij het 'Groen Cement' keurmerk, waardoor de resultaten niet gegeneraliseerd kunnen worden naar alle kinderdagverblijven, vooral gezien de variatie in effect afhankelijk van de kwaliteit van de natuurlijke buitenruimte.

• **STIP: wat kan de JGZ hiermee volgens de Stippel-Brigade?**

Niet alle JGZ-professionals zijn betrokken bij het pedagogisch beleid van kinderopvang of de ontwikkeling van publieke buitenruimtes. Sommige JGZ-professionals richten zich op collectieve preventie, zoals gezonde leefomgevingen, waarbij groenblauwe buitenruimtes en schoolpleinen belangrijk zijn. Professionals in het kader van 'Gezonde Kinderopvang' of gemeentelijke

beleidsmedewerkers kunnen ook advies vragen. Dit artikel kan JGZ-professionals hierin ondersteunen.

De studie toont aan dat de kwaliteit van de buitenruimte belangrijk is: hoe hoger de kwaliteit, hoe meer functioneel spel en minder non-spel in de interventiegroep. Training van pedagogisch medewerkers kan kinderen helpen om beter van de natuur te profiteren. De buitenruimte moet uitnodigen tot vrij spel en ontdekking. Verder onderzoek naar de kwaliteit van buitenruimtes, de interactie met pedagogische begeleiding, en de invloed van leeftijd en geslacht op het gebruik van deze ruimtes is gewenst, ook met betrekking tot speeltuinen en schoolpleinen.

◉ **STIP: waarom dan?**

Natuur heeft een gunstige invloed op de ontwikkeling voor kinderen. Het is goed voor zintuigen, motoriek, concentratie, denkvermogen en creativiteit. Maar ook de sociale vaardigheden. Kinderen komen steeds minder in de natuur wat kan leiden tot lichamelijke en psychische klachten.

◉ **STIP: ook nog wetenswaardig...**

Samen voor een gezonde jeugd! Jeugdartsen houden zich buiten de spreekkamer bezig met collectieve preventie. Ter inspiratie 2 producten over het thema Gezonde Leefomgeving: een [Inspiratieboek](#) en een [document over Groenblauwe Schoolpleinen](#).

◉ **STIP: verantwoording**

Titel: Strengthening the pedagogical use of the outdoor area at nature-based daycare centers: An intervention study

Auteurs: Van Den Berg AE, Hovinga D, Joven M, Steensma R, Maas J

DOI-code: 10.1016/j.ufug.2023.128188